

Discharge Coefficient of Elliptical Lopac Gate with Gradual Transition in Submergence Condition

Mahmood Shafai Bejestan¹, Mehdi Zeinivand^{2*} and Mohsen Tahmasbi Pour³

1- Prof. of Hydraulic Structures, Faculty of Water & Environmental Engineering, Shahid Chamran University of Ahvaz, Ahvaz, Iran.

2- Assist. Prof. of Hydraulic Structures, Faculty of Water & Environmental Engineering, Shahid Chamran University of Ahvaz, Ahvaz, Iran.

3- Graduated M.Sc. Student, Faculty of Water & Environmental Engineering, Shahid Chamran University of Ahvaz, Ahvaz, Iran.

* M.Zeinivand@Scu.ac.ir

Abstract

Introduction: The discharge coefficient (Cd) of irrigation gates is one of the important parameters for predicting the flow discharge through these structures. This parameter depends on the geometrical conditions of the gate as well as the upstream and downstream flow conditions. During the past decades attempts have been done to develop relations for different types of gates. Most of such studies have been carried out by researchers in the laboratory and therefore various types of relationships have been proposed. In the present study, the Cd value of the elliptical lopac gate with a gradual transition upstream was examined. Rectangular lopac gate was invented in the 1980s by Peter Langman et al. to measure and manage water level fluctuations in irrigation canals and their successful applications have been reported in several projects (Gomez et al., 2002). This structure acts as a lopac lid that can adjust the flow of water upstream of the surface by adjusting the flow direction (Neisi et al., 2019). This structure acts like a gate that can also be adjusted the flow through the upstream surface by installing it in the flow direction (Neisi et al., 2019). Different equations for the coefficient of discharge of rectangular lopac gate with and without upstream transition have been extracted by different researchers. For the elliptical lopac gate without upstream conversion, Pilbala et al. (2018), Pilbala (2018) and Neisi et al. (2018) have reported extensive laboratory study to presented the required expressions for determination of Cd. In a wide channel, for better performance and saving the cost of operation, it is advise to install narrower gate. Therefore, a gradually transition at the upstream of the gate is usually designed and installed to help passing of the flow smoothly. By the knowledge of the authors, the effect of such structures on Cd have not been studied yet and thus the main goal of this research is to conducted experimental tests to provide required data.

Methodology: In this study first, using the Buckingham theory the effective non-dimensional parameters were extracted (Eq. 4) and the experimental program was carried out accordingly. Experiments were conducted on a flume with a length of 800 cm, a height of 80 cm and width of 60 cm. At the beginning of the flume, a rock filled basket was installed to calm the flow which enters the flume. Four meters away from the basket, the elliptical lopac gate models made of galvanized iron with a thickness of 2 mm, width and height of 40 cm and a radius of

5 cm were installed. The gate was connected to the flume wall at a distance of 15 cm from the wall of the flume by a sudden conversion of the PVC sheet. Then, using this type of sheet, gradual transition was made and installed.

Results and discussion: In this study total of 108 experiments including 27 experiments with no presence of gradual transition and 81 experiments with three different models of gradual upstream transition were performed at three different angles (Table 1). For each experiment, the discharge coefficient was calculated from Eq. 5 and the trend of discharge coefficient variation was studied by changing the dimensionless parameters obtained in dimensional analysis including upstream gradient angle, relative gate opening rate as well as the submergence. At the end data were analyzed and presented in form of graphically or expression.

Conclusion: In general, the results show that the coefficient of discharge increases with the increase in the gate's opening ratio. From the data analysis it was found that with the relative increase of the gate opening from 0.41 to 0.49, the discharge coefficient increased from 39.4% up to 77.7%. It was also found that increasing the rate of submergence decreases the discharge coefficient. This trend was studied by decreasing the percentage of submergence from the maximum increase of discharge coefficient and it was observed that with decrease of submergence from 0.9 to 0.7, the discharge coefficient increased between 89.6 to 58.7%. Another considered parameter was the gradual upward angle of the gate upstream. The lowest coefficient of discharge obtained for the case of no transition upstream or sudden transition with angle of 90 degree. The elliptic lopac gate discharge coefficient with the gradual transition of 22.5 degree was 37% higher than that of the sudden transition. SPSS version 25 software was applied to developed expression for predicting Cd (Eq. 9). This relation was extracted using 80% of obtained experimental data and the remaining 20% of the data was applied to validated the relation. Comparing the predicted values of Cd and the experimental data show high accuracy of this relationship.

key words: Hydraulic Structures, Discharge Measurements, Canals, Irrigation.

© 2020 Iranian Hydraulic Association, Tehran, Iran. This is an open access article distributed under the terms and conditions of the Creative Commons Attribution 4.0 International (CC BY 4.0 license) (http://creativecommons.org/licenses/by/4.0/)

ضریب دبی دریچه سالونی بیضوی همراه با تبدیل تدریجی در شرايط مستغرق

محمود شفاعي بجستان'، مهدي زينيوند'*، محسن طهماسبي يور^۳

۱- استاد گروه سازههای آبی دانشکده مهندسی آب و محیط زیست، دانشگاه شهید چمران اهواز، اهواز، ایران. ۲- استادیار گروه سازههای آبی دانشکده مهندسی آب و محیط زیست، دانشگاه شهید چمران اهواز، اهواز، ایران. ۳- دانشجوی سابق کارشناسی ارشد مهندسی عمران-آب و سازههای هیدرولیکی، دانشکده مهندسی آب و محیط زیست، دانشگاه شهید چمران اهواز، اهواز، ايران.

* M.Zeinivand@Scu.ac.ir

\$\$\$ وبگاه نشریه هیدرولیک: www.jhyd.iha.ir دریافت: ۱۳۹۹/۰۱/۱۶، پذیرش: ۱۳۹۹/۰۲/۱۱

چکیدہ: دریچەهای سالونی یکی از سازەهای تنظیم دبی می باشد که با قرارگیری در آبراهه انسداد ناگهانی ایجاد میکنند و برای عملکرد بهتر نیازمند استفاده از تبدیل تدریجی در بالادست خود هستند. در این بررسی تاثیر قرارگیری تبدیل تدریجی با زاویههای مختلف بر ضریب دبی در شرایط مختلف جریان و در میزانهای مختلف فرو رفتن در آب و بازشدگی دریچه سالونی بیضوی، به طور آزمایشگاهی بررسی شد. نتایج نشان میهد که با قرارگیری تبدیل تدریجی در بالادست دریچه سالونی بیضوی، ضریب دبی افزایش مییابد. همچنین با افزایش زاویه تبدیل تدریجی، ضریب دبی نیز افزایش می یابد و این روند برای همه میزان های استغراق ها و بازشدگی دریچه مشاهده شد. همچنین رابطهای برای تعیین دبی دریچه سالونی بیضوی با استفاده از رابطههای ضریب دبی استخراج شده بدست آمد که پس از بررسی، مشاهده شد که دقت بسیار بالایی دارد. بنابر نتایج بیشینه میزان افزایش ضریب دبی با قرارگیری تبدیل تدریجی در بالادست دریچه سالونی بیضوی ۳۶/۹ درصد است.

كليد واژگان: سازههای آبی، اندازه گیری دبی، آبراهه، آبیاری.

۱- مقدمه

امروزه درصد بسیار زیادی از حجم آب شیرین در شبکههای آبیاری و زهکشی در راستای نیازهای کشاورزی مصرف می شود، لذا استفاده از ابزار اندازه گیری و تنظیم دبی دارای اهمیت ویژه ای است. عملکرد ضعیف شبکههای آبیاری و زهکشی و تأثیر آن در کاهش بهرهوری آب شیرین، ضرورت ارائه روشهای مؤثر در بهرهبرداری مناسب از شبکههای آبياري را موجب مي شود (Gomez et al, 2002). دريچه سالونی در دههی ۱۹۸۰ توسط پیتر لانگمن و همکاران، برای مدیریت جریان عبوری در آبراهههای آبیاری ابداع شد و کاربردهای موفقیتآمیز آن در چند پروژه گزارش شده

است (Langeman et al 2006). این سازه شبیه دریچه سالونی عمل میکند که در یک آبراهه نصب میشود. این دریچه می تواند با بازشدگی های مختلف در دبی های مختلف سودمند واقع شود (Oad and Kinzli, 2006). سازههای جدید مورد نیاز برای اندازه گیری و تحویل آب در شبکههای آبیاری به روشهای نوین استفاده می شوند (Naghaei and) Monem, 2013). شركت آكوا سيستم به منظور ارائه يک راه حل انعطافپذیر و اقتصادی، برای اندازه گیری جریان در آبراهههای کوچک و متوسط، مدل ساده دریچه سالونی مستطیلی را با یک سامانه محرک خودکار ترکیب کرد. این دریچه می تواند به سه حالت باز کامل، نیمه باز و بسته کامل بهرهبرداری شود (Naghaei and Monem, 2013). محققین

¹ Aqua System 2000

Fig. 2 Schematic cross section of the model and the parameters studied شکل ۲ نمای کلی مقطع مدل مورد بررسی و فراسنجههای موثر

در شکل ۲ نیز مقطع مدل مورد استفاده نشان داده شده است. با استفاده از روش و فن بی بعدسازی به روش پی باکینگهام، مرحلههای زیر انجام شد. $f_1(Y_1. Y_2. L. X. B. b_g. C_d. \rho. g. \mu) = 0$ (1)

که در این رابطه C_d ضریب دبی عبوری از روی دریچه سالونی بیضوی است. با انتخاب متغیرهای p ، g و Y_1 به عنوان متغیرهای تکراری اعداد بی بعد استخراج شد و رابطه ۲ بهدست آمد.

$$f_2\left(\frac{Y_2}{Y_1}, \frac{b_g}{Y_1}, \frac{B}{Y_1}, R_n, \frac{L}{Y_1}, \frac{X}{Y_1}, C_d\right) = 0$$
(2)

با توجه به اینکه جریان در مجاری روباز عموما آشفته است و در این تحقیق نیز پس از اندازه گیری عدد رینولدز، مشاهده شد که جریان از نوع آشفته است، لذا از عدد رینولدز صرفنظر شد. در ادامه با ترکیب اعداد بدون بعد در نهایت رابطه ۳ استخراج شد.

$$f_{3}\left(C_{d}, \frac{Y_{2}}{Y_{1}}, \frac{b_{g}}{B}, \frac{X}{L}\right) = 0$$
(3)
$$\lim_{t \to T} \sum_{Y_{1}} \sum_{r_{1}} \frac{Y_{2}}{r_{1}} \sum_{r_{1}} \sum_{$$

همان گونه که ملاحظه می شود به جای استفاده از زاویه تبدیل در تجزیه و تحلیل ابعادی از نسبت $\frac{x}{L}$ استفاده شده است که با درنظر گرفتن شکل ۱، این نسبت برابر آرک

ضریب دبی دریچه سالونی بیضوی همراه با تبدیل ...

تلاشهایی برای شناخت و بررسی بیشتر این سازه انجام دادند. (2015) Yousofvand and Kavianpour در بررسیهایی بهبررسی شرایط عبور جریان از دریچههای مستطیلی سالونی در شرایط جریان خروجی آزاد پرداختند و توصیه کردند که برای افزایش عملکرد دریچه، در بالادست آن تبديل احداث شود. (2015) Yousofvand et al. به ارزیابی و تحلیل ضریب دبی دریچه سالونی مستطیلی در شرایط جریان مستغرق پرداختند و رابطههایی برای تعیین ضریب دبی به کمک دادههای آزمایشگاهی ارائه کردند. Yousofvand et al. (2018) به بررسی آزمایشگاهی تاثیر استغراق و تاثیر تبدیل ورودی بر عملکرد دریچه سالونی و رابطههایی برای ضریب دبی در شرایط جریان آزاد ارائه کردند. دریچههای سالونی بیضوی در آغاز توسط Pilbala (2019) و Pilbala et al. (2019) در شرايط جريان مستغرق با انسداد ناگهانی بررسی و تشخیص داده شد که در مقایسه با دریچههای سالونی مستطیلی عملکرد بهتری دارند. آنان رابطههایی هم برای پیشبینی ضریب دبی و میزان استهلاک انرژی برای این نوع دریچهها ارائه کردند. .Neisi et al (2018) و Neisi and Sajadi (2019) در بررسی های خود به بررسی آزمایشگاهی شرایط هیدرولیک جریان عبوری از دریچه سالونی بیضوی در شرایط جریان آزاد پرداختند و رابطههایی ارائه کردند. نظر به اینکه تاکنون هیچ تحقیق جامعی در زمینه بررسی تاثیر تبدیل تدریجی بر ضریب دبی دریچه سالونی بیضوی در شرایط مستغرق انجام نشده بود، لذا در این تحقیق، تاثیرتبدیل تدریجی بر ضریبدبی عبوری از دریچه سالونی بیضوی در شرایط مستغرق بررسی شد.

۲- مواد و روشها ۲-۱- تجزیه و تحلیل ابعادی

برای بیان واسنجههای موثر در تحلیل ابعادی از نماهای کلی شکلهای ۱ و ۲ استفاده می شود. همان گونه در شکلهای ۱ و ۲ مشاهده می شود، این واسنجهها شامل عمق جریان در بالادست (Y_1) ، عمق جریان در پایین دست (Y_2) ، زاویه تبدیل تدریجی (\mathcal{M}) ، میزان باز شدگی دریچه سالونی (\mathbf{b}_g) ، عرض فلوم (B)، عرض فرو رفتگی (X) و فاصله طولی محل آغاز تبدیل از دریچه (L) هستند.

تانژانت زاویه تبدیل است که با توجه به شرایط آزمایشگاهی مدلها، معادل آنها در این تحقیق برای زاویههای ۱۲/۵، ۱۷/۵ و ۲۲/۵ درجه، به ترتیب برابر ۰/۲۲۲، ۳۱۵/۰ و ۱۴۱۴ است.

Pilbala (2019) برای بهدست آوردن ضریب دبی عبوری از دریچه بیضوی، با استفاده از شکل ۲ و نوشتن رابطه انرژی بین مقطعهای ۱ و ۲ به شرح زیر اقدام کرد:

$$Y_1 + \frac{V_1^2}{2g} = Y_2 + \frac{V_2^2}{2g} + h_f$$
(5)

که میزان افت از رابطه زیر به دست میآید:

$$h_f = C \left(\frac{V_1^2}{2g} - \frac{V_2^2}{2g} \right)$$
(6)

سپس با لحاظ کردن رابطه پیوستگی جریان بین مقطعهای ۱ و ۲ و ترکیب رابطههای بهدست آمده، ضریب دبی به شرح زیر استخراج شد.

$$C_d = \frac{Q_a}{BY_1^{3/2} \sqrt{\frac{S-1}{1-S^{-2}}}}$$
(7)

در رابطه ۷، Q_a دبی عبوری از دریچه است که در آزمایشها مقدار آن توسط سرریز مستطیلی لبه تیز واقع در پائیندست فلوم اندازه گیری می شود و سایر پارامترها قبلا تعریف شدهاند.

۲-۲- تجهیزات آزمایشگاهی مورد نیاز

آزمایشهای این تحقیق در آزمایشگاه مدلهای فیزیکی و هیدرولیکی دانشکده مهندسی علوم آب دانشگاه شهید

چمران اهواز در فلومی با طول ۱۰ متر و عرض و ارتفاع ۸۰ سانتی متر صورت گرفت. در ابتدای فلوم یک سبد پوکه معدنی برای آرام کردن جریان نصب شد. در فاصله چهار متری از سبد، مدل دریچه بیضوی که از جنس آهن گالوانیزه به ضخامت ۲ میلی متر ساخته شده بود، نصب شد. کالوانیزه به ضخامت ۲ میلی متر ساخته شده بود، نصب شد. با توجه به بررسی های انجام شده توسط (2014) Cox et.al. عرض و ارتفاع دریچه به اندازه ۴۰ سانتی متر و شعاع دریچه عرض و ارتفاع دریچه به اندازه ۴۰ سانتی متر و شعاع دریچه مرض و ارتفاع دریچه به اندازه ۴۰ سانتی متر و شعاع دریچه ترض و ارتفاع دریچه به اندازه ۲۰ سانتی متر و شعاع دریچه مرض و ارتفاع دریچه به اندازه به سانتی متر و شعاع دریچه متر از جنس ورق PVC به بدنه فلوم اتصال مییافت. آنگاه با استفاده از همین نوع ورق، تبدیل تدریجی برابر شکل ۴ ساخته و نصب شد. در شکل ۳ نمایی از فلوم آزمایشگاهی و محل قرارگیری دریچه سالونی بیضوی مشاهده می شود.

Fig. 4 Gradual conversion installed in the flume شکل ۴ تبدیل تدریجی نصب شده در فلوم

(b)

Fig. 3 (a) Schematic of laboratory flume used and location of gate and transition , (b) Lopac Gate cross section used (b) مشكل ۳ نماى كلى فلوم آزمايشگاهى مورد استفاده و محل قرارگيرى دريچه و تبديل(a) به همراه مقطع دريچهى مورد استفاده (b)

(a)

عمق جریان در بالادست و پاییندست دریچه اندازه گیری می شد. برای ایجاد استغراق مورد نیاز از دریچه نصب شده در انتهای فلوم استفاده شد و با تنظیم عمق جریان در بالادست و پاییندست دریچه سالونی بیضوی، استغراق مورد برای اندازه گیری دبی جریان عبوری از فلوم و دریچه سالونی بیضوی، از سرریز مستطیلی لبه تیز نصب شده در انتهای قسمت جمع کننده استفاده شد. برای اندازه گیری عمق جریان از عمق سنج با دقت یک میلی متر استفاده شد و

Journal of Hydraulics 15 (2), 2020 71

نظر ایجاد می شد.

در این تحقیق ۱۰۸ آزمایش انجام شد که شمار ۲۷ آزمایش بدون حضور تبدیل تدریجی، در ۳ دبی، ۳ استغراق و ۳ میزان بازشدگی نسبی، برابر جدول شماره ۱ انجام شد. همچنین شمار ۸۱ آزمایش با حضور سه مدل مختلف تبدیل تدریجی بالادست در زاویههای قرارگیری متفاوت، در ۳ دبی، ۳ استغراق و ۳ میزان بازشدگی نسبی، مطابق جدول شماره ۱، انجام شد. در نهایت برای هر آزمایش ضریب دبی با استفاده از رابطه ۷ محاسبه شد. جدول ۱ بیانگر دامنه تغییرات فراسنجههای مورد استفاده در این تحقیق است که پیشتر با تجزیه و تحلیل ابعادی بهدست آمده بودند.

شیوه انجام آزمایشها بدین صورت بود که در آغاز با توجه به برنامه آزمایشها، تبدیل تدریجی بالادست به همراه صفحه دریچههای بیضوی با میزان بازشدگی مورد نظر در فلوم قرار می گرفت و با استفاده از چسب آکواریوم آببندی میشد. سپس با روشن کردن سامانه پمپاژ آزمایشگاهی و باز کردن شیر ابتدای فلوم و استفاده از سرریز لبه تیز انتهای محل جمع کننده، دبی مورد نظر در فلوم تنظیم میشد. برای ایجاد استغراق مورد نظر، از دریچه انتهای فلوم استفاده شد و آنگاه عمق جریان در بالادست و پاییندست دریچه اندازه گیری میشد.

عدول ۱ دامنه تغییرپذیرهای فراسنجههای به کار رفته در این
تحقيق

Table 1 Domain of changes the parameters used in the
present studyParameterDomain of change $\frac{x}{L}$ Ratio (Indicates
the gradual
conversion angle)0, 0.222, 0.315 and 0.414Discharge (Lit/sec)25, 35 and 45Submergence0.7, 0.8 and 0.9

 $\begin{array}{c} \frac{bg}{B} \text{ Ratio (Relative} \\ \text{opening of the} \\ \text{Gate)} \end{array} \qquad 0.41, 0.45 \text{ and } 0.49$

۳- نتايج و بحث

در این بخش در آغاز بعنوان نمونه نتایج بهدست آمده از آزمایشهای این تحقیق در میزان بازشدگی نسبی ۴۵/۰ و استغراق ۸/۰ در جدول ۲ نشان داده شده است. ضریب دبی یا ستون ۶ این جدول از رابطه ۵ محاسبه شده است. بدین ترتیب که برای هر آزمایش میزانهای مختلف دبی، حد استغراق، عمق بالادست و پایین دست و میزان عرض آبراهه اندازه گیری شده در هر آزمایش را در رابطه ۷ قرار داده و مقدار *C*م بهدست آمد که نتایج در جدول ۲ ارائه شده است.

Test number	$\frac{X}{L}$ (Transition angle)	$b_g/_B$	S	Q _a (Lit/Sec)	Cd
1	0.0 (Without gradual transition)	0.45	0.8	25	0.43
2	0.222	0.45	0.8	25	0.49
3	0.315	0.45	0.8	25	0.50
4	0.414	0.45	0.8	25	0.59
5	0.0 (Without gradual transition)	0.45	0.8	35	0.46
6	0.222	0.45	0.8	35	0.51
7	0.315	0.45	0.8	35	0.52
8	0.414	0.45	0.8	35	0.61
9	0.0 (Without gradual transition)	0.45	0.8	45	0.51
10	0.222	0.45	0.8	45	0.53
11	0.315	0.45	0.8	45	0.55
12	0.414	0.45	0.8	45	0.63

 \cdot/Λ بهدست آمده از این تحقیق در میزان بازشدگی نسبی 0 و استغراق 1 Table 2 The results of this study in the relative opening of 0.41 and 0.8 submergence

Journal of Hydraulics 15 (2), 2020 72

Fig. 5 Discharge coefficient against relative opening of the LOPAC Gate at X/L=0.222 شکل ۵ روند تغییر ضریب دبی با تغییر بازشدگی نسبی دریچه سالونی در زاویه تبدیل بالادست ۱۲/۵ درجه

Fig. 6 Discharge coefficient against relative opening of the LOPAC Gate at X/L=0.315 شکل ۶ روند تغییر ضریب دبی با تغییر بازشدگی نسبی دریچه سالونی در زاویه تبدیل بالادست ۱۷/۵ درجه

Fig. 7 Discharge coefficient against relative opening of the LOPAC Gate at X/L=0.414 شکل ۷ روند تغییر ضریب دبی با تغییر بازشدگی نسبی دریچه سالونی در زاویه تبدیل بالادست ۲۲/۵ درجه

Fig. 8 Schematic of the process of changing the opening of the elliptic LOPAC Gate شکل ۸ شماتیک روند تغییر میزان بازشدگی دریچه سالونی بیضوی

سپس در ادامه به بررسی روند تغییر ضریب دبی با تغییر پارامترهای بدون بعد بدست آمده در بخش آنالیز ابعادی پرداخته میشود.

۳-۱-روند تغییر ضریب دبی با تغییر میزان بازشدگی دریچه سالونی بیضوی

یس از محاسبه ضریبهای دبی در هر آزمایش، به بررسی روند تغییر این واسنجه با تغییر میزان بازشدگی نسبی دریچه سالونی بیضوی پرداخته شد. با توجه به تجزیه و تحلیل ابعادی انجام شده، واسنجه مورد نیاز برای بررسی میزان بازشدگی نسبی دریچه سالونی بیضوی، نسبت <u>^{bg}</u> است که در این نسبت b_a میزان بازشدگی دریچه و B عرض فلوم است. لذا روند تغيير ضريب با تغيير نسبت $\frac{b_g}{B}$ در زاویههای تبدیل تدریجی مختلف و در استغراقهای مختلف و دبیهای مختلف بهدست آمد. لازم به یادآوری است که در این تحقیق، با توجه به محدودیتهای ناشی از عرض قلوم آزمایشگاهی، سه میزان b_g در بازه ۳۲/۸ تا ۳۹/۲ سانتی متر مورد آزمایش قرار گرفت و با توجه به عرض فلوم برابر ۸۰ سانتی متر، نسبت $\frac{b_g}{B}$ در محدودهی ($/ ^{+}$ تا (B) ۰/۴۹ قرار گرفت. در شکل های ۵ الی ۷ بهعنوان نمونه روند تغییر ضریب دبی با میزان بازشدگی نسبی در دبی ۳۵ لیتر بر ثانیه مشاهده می شوند.

نتایج به دست آمده از شکلهای ۵ الی ۷ نشان داد با افزایش میزان بازشدگی دریچه سالونی بیضوی و در پی آن افزایش نسبت $\frac{bg}{B}$, ضریب دبی افزایش مییابد. این روند برای دیگر دبیها نیز استخراج و مشاهده شد که در دیگر دبیهای مورد بررسی، روند مشاهده شده اخیر نیز به دست آمد. در ادامه برای بررسی کمی میزانها و دادههای آزمایشگاهی و نتایج به دست آمده، مشاهده شد که با افزایش بازشدگی نسبی دریچه از ۱۹/۰ تا ۱۹/۰ بیشینه به میزان ۷۷/۷۴ و کمینه ۳۹/۴ درصد به ضریب دبی دریچه سالونی بیضوی با حضور تبدیل تدریجی در بالادست اضافه شد.

برای بررسی علل رخدادن اینروند ازشکل ۸استفاده میشود. روند انجام شده در این تحقیق بدین گونه بود که برابر شکل ۸ وضعیت دریچه از موقعیت شماره ۱ به موقعیت شماره ۲ و سپس موقعیت شماره ۳ تغییر یافت. لذا همان گونه که

مشاهده شد با این روند تغییر، میزان بازشدگی دریچه افزایش مییابد. این افزایش میزان بازشدگی و در پی آن افزایش سطح مقطع عبوری جریان، باعث افزایش ضریب دبی شد. لازم به یادآوری است برای بررسی نتایج این بخش از بررسی با نتایج دیگر محققان، میتوان به نتایج تحقیق از بررسی با نتایج دیگر محققان، میتوان به نتایج تحقیق از بررسی با نتایج دیگر محققان، میتوان به نتایج تحقیق از بررسی با نتایج دیگر محققان، میتوان به نتایج این بخش از بررسی با نتایج دیگر محققان، میتوان به نتایج این بخش از بررسی با نتایج دیگر محققان، میتوان به نتایج این بخش افزایش یافت.

ضریب دبی دریچه سالونی بیضوی همراه با تبدیل ...

۳–۲–روند تغییر ضریب دبی با تغییر استغراق آزمایشهای انجام شده در این تحقیق در شرایط مستغرق انجام شد. بنابراین روند تغییر ضریب دبی با تغییر میزان استغراق نیز بررسی شد. برابر جدول ۱ سه میزان استغراق ستغراق نیز بررسی شد. برابر جدول ۱ سه میزان استغراق ۰/۷ ، ۰/۷ و ۰/۹ استفاده شد. علت انتخاب میزانهای یاد شده این بود که در استغراقهای پایین نوسان سطح آب بسیار زیاد بود و اندازه گیری تراز سطح آب با دقت لازم انجام نمی شد. لذا برای جلوگیری از ورود خطا به نتایج ازمایشگاهی، میزانهای یاد شده برای استغراق آزمایشها انتخاب شد. در ادامه روند تغییر ضریب دبی با تغییر میزان استغراق محاسبه شد. نمونهای از نتایج بهدست آمده حاصل از آزمایشهای انجام شده در دبی ۲۵ لیتر بر ثانیه در شکلهای ۹ الی ۱۱ مشاهده می شوند.

نتایج بهدست آمده از شکلهای ۹ الی ۱۱ نشان میدهد با افزایش میزان استغراق، ضریب دبی کاهش پیدا می کند. در ادامه نتایج بهدست آمده از بررسی تغییر ضریب دبی در دبیهای ۲۵ و ۴۵ لیتر بر ثانیه نیز بررسی شد و نتایج نشان داده، همانند روند مشاهده شده در دبی ۲۵ لیتر بر ثانیه نشان داد. در ادامه برای استخراج نتایج کمی بررسی ضریب دبی با تغییر استغراق، به بررسی بیشینه افزایش ضریب دبی پرداخته شد و مشاهده شد که با کاهش استغراق از ۹/۰ به پرداخته شد و مشاهده شد که با کاهش استغراق از ۹/۰ به رحد افزایش می بابد. در این مرحله نیز برای بررسی علل رخداد چنین روندی، از شکل شماره ۱۲ استفاده می شود. با افزایش استغراق، برابر شکل شماره ۱۲ وضعیت تراز سطح آب از موقعیت شماره ۱ به سمت موقعیت شماره ۲ و سپس

• bg/B=0.49

Fig. 9 Discharge coefficient against submergence at X/L=0.222

0.9

0.8

S

شکل ۹ روند تغییر ضریب دبی با تغییر میزان استغراق در زاویه تبدیل تدریجی ۱۲/۵ درجه

Fig. 10 Discharge coefficient against submergence at X/L=0.315

شکل ۱۰ روند تغییر ضریب دبی با تغییر میزان استغراق در زاویه تبدیل تدریجی ۱۷/۵ درجه

Fig. 11 Discharge coefficient against submergence at X/L=0.414 شکل ۱۱ روند تغییر ضریب دبی با تغییر میزان استغراق در

Fig. 12 Schematic of change of submergence at elliptic LOPAC gate شکل ۱۲ نمای کلی تغییر استغراق دریچه سالونی بیضوی

1.2 1

8.0 G

0.6 0.4

0.2

0.6

0.7

Fig. 13 Discharge coefficient against X/L at bg/B=0.495 **شکل ۱۳** روند تغییر ضریب دبی با افزایش زاویه تبدیل تدریجی بالادست در بازشدگی نسبی دریچه ۴۹۵/۰

Fig. 14 Discharge coefficient against X/L at $b_g/B=0.454$ شكل ۱۴ روند تغيير ضريب دبي با افزايش زاويه تبديل

تدریجی بالادست در بازشدگی نسبی دریچه ۴۵۴/۰

برای بررسی کمی داده ها و نتایج به دست آمده، به بررسی درصد افزایش ضریب دبی با نصب تبدیل تدریجی، نسبت به حالت بدون تبدیل تدریجی (آزمایشهای شاهد) پرداخته شد. برای محاسبه درصد افزایش ضریب دبی از رابطه ۸ استفاده شد. در این رابطه به مقایسه ضریبهای دبی در زاویه تبدیل تدریجی بالادست ۲۲/۵ درجه (نسبت $\frac{X}{L}$ برابر زاویه اسبد (نسبت $\frac{X}{L}$ برابر) با ضریب دبی در آزمایشهای شاهد (نسبت $\frac{X}{L}$ برابر سطح آب بالادست و پایین دست خواهد شد. با نزدیکی سطوح آب بالادست و پایین دست، قابلیت لازم برای عبور جریان کاهش می یابد و در نتیجه ضریب دبی کاهش خواهد یافت. نتایج این بخش از این تحقیق نیز همخوانی کامل با نتایج (2018) Pilbala et al. دارد.

۳-۳- بررسی روند تغییر ضریب دبی با تغییر زاویه تبدیل تدریجی بالادست دریچه سالونی بیضوی

در مرحله اول بررسی، به مقایسه نتایج آزمایشهای انجام شده با حضور تبدیل تدریجی و مقایسه نتایج آنها با آزمایشهای شاهد (آزمایشهای بدون حضور تبدیل تدریجی) پرداخته شد. این بررسیها نشان داد با ایجاد و قرارگیری و نصب تبدیل تدریجی در بالادست دریچه سالونی بیضوی در شرایط مستغرق، ضریب دبی افزایش مییابد.

در ادامه به بررسی روند تغییر ضریب دبی با افزایش زاویه تبدیل تدریجی در بالادست دریچه سالونی بیضوی پرداخته شد. بدین منظور در دبیهای مختلف و بازشدگی های نسبی مختلف، روند تغییر ضریب دبی با تغییر زاویه تبدیل تدریجی بالاست استخراج شد. در شکل های ۱۳ الی ۱۵ روند تغییر ضریب دبی با افزایش زاویه تبدیل تدریجی بالادست دریچه سالونی بیضوی، بهعنوان نمونه برای دبی ۴۵ لیتر بر ثانیه و بازشدگیهای نسبی ۴۹۵/۰ و ۴۵۴/۰ و

صفر) پرداخته شد.

$$\% R = \frac{Cd_{\frac{X}{L}=0.414} - Cd_{\frac{X}{L}=0}}{Cd_{\frac{X}{L}=0}} \times 100$$
(8)

نتایج این بررسی نشان داد که بیشترین درصد افزایش ضریب دبی ۲۶/۹ درصد است که در دبی ۲۵ لیتر بر ثانیه و بازشدگی نسبی ۲۹/۴ در استغراق ۲/۸ مشاهده شد. برای بررسی علت رخ دادن این روند از شکل زیر استفاده می شود. در این شکل روند افزایش زاویه تبدیل تدریجی نشان داده میشود. با افزایش زاویه تبدیل تدریجی، شیوه نصب تبدیل تدریجی در بالادست از وضعیت یا موقعیت ۱ نصب تمواعیت ۲ و سپس موقعیت ۳ تغییر می کند. حال میتوان با استفاده از شکل ۱۶ به دلایل رخ دادن روند تغییر میتوان با افزایش زاویه تبدیل تدریجی پرداخت.

Fig. 16 Schematic of the process of changing the angle of gradual transition upstream of the elliptic LOPAC gate شکل ۱۶ روند تغییر زاویه تبدیل تدریجی در بالادست دریچه

سالونى بيضوى

همان گونه که در شکل ۱۶ مشاهده می شود با افزایش زاویه تبدیل تدریجی در بالادست دریچه سالونی بیضوی، شکل ترکیبی مجموعه تبدیل در بالادست و دریچه در پایین دست به حالتی همانند به دیواره هدایت کننده نزدیک می شود و ضریب دبی را افزایش خواهد داد.

۳-۴- استخراج معادلهها

پس از مشاهده و بررسی نتایج آزمایشگاهی، با استفاده از نرمافزار 25 SPSS به استخراج رابطه بین ضریب دبی و فراسنجههای بدون بعد مرتبط با ضریب دبی پرداخته شد. این فراسنجهها در مرحله تجزیه و تحلیل ابعادی ایجاد شدند و در بخش نتایج و بحث، روند تغییر ضریب دبی با تغییر هر کدام از آنها مورد بحث و بررسی قرار گرفت. در این مرحله در آغاز از ۸۰ درصد دادهها برای استخراج رابطه

بین ضریب دبی و فراسنجههای بدون بعد استفاده شد و از ۲۰ درصد دیگر، برای صحت سنجی رابطه استخراج شده و محاسبه فراسنجههای مربوط به آن استفاده شد. نتایج بهدست آمده از استخراج رابطه، نشان داد که رابطه ۹ بین ضریب دبی و فراسنجههای بدون بعد مرتبط با آن وجود دارد.

$$C_d = 4.37 \times S^{-1.98} \times \left(\frac{x}{L}\right)^{-0.095} \times \left(\frac{b_g}{B}\right)^{2.79}$$
(9)
$$R^2 = 0.97$$

پس از استخراج رابطه ۹ و تعیین رابطه بین ضریب دبی دریچه سالونی بیضوی و فراسنجههای بدون بعد موثر، با استفاده از ۲۰ درصد دیگر دادهها به صحت سنجی رابطه استخراج شده پرداخته ونتایج در جدول ۳ مشاهده می شود.

جدول ۳ نتایج بهدست آمده از صحت سنجی رابطه بین ضریب

دبی و پارامترهای بدون بعد مرتبط **Table 3** Results from the validation of the relationship between Discharge coefficient and related dimensionless parameters

MAD	MSE	RMSE	MAPE
0.007787	0.000428	0.020692	0.014882

با توجه به پایین بودن مقدار عددی RMSE و MAPE و MAPE و RMSE همچنین نزدیک بودن فراسنجه *R*² به عدد یک، می توان بیان کرد که رابطه شماره ۹ با در نظر گرفتن محدودیتهای آزمایشگاهی و بازهی فراسنجهها در جدول شماره ۱، دارای دقت بسیار بالایی میباشد. در ادامه برای بررسی مقایسه توسط رابطه ۹ شکل ۲ تهیه شد. در این شکل محور عمودی ضرایب دبی بهدست آمده در آزمایشگاه است و محور افقی نیز ضرایب دبی بهدست آمده در آزمایشگاه است و دو خط رسم شده مربوط به انحراف %0.15 ± درصد دادهها محور افقی نیز ضرایب دبی بهدست آمده در آزمایشگاه است و محور افقی نیز ضرایب دبی بهدست آمده در آزمایشگاه است و محور افقی نیز ضرایب دبی بهدست آمده در آزمایشگاه است و محور افقی نیز ضرایب دبی بهدست آمده در آزمایشگاه است و محور افقی نیز ضرایب دبی بهدست آمده در آزمایشگاه است و محور افقی نیز ضرایب دبی بهدست آمده در آزمایشگاه است و به مربوط به انحراف %0.15 به درصد دادهها محور افتی میازه که مشاهده میشود به تقریب همه داده-

بنابراین با در اختیار بودن رابطه ۹ و فراسنجههای استغراق و زاویه تبدیل تدریجی بالادست دریچه سالونی بیضوی (تا با استفاده از آن بتوان نسبت <u>۲</u> را بدست آورد) و همچنین

Fig. 17 Actual Discharge coefficient against Forecast Discharge coefficient شکل ۱۷ میزانهای ضریب دبی بهدست آمده در مقابل ضریبهای دبی محاسبه شده

در شکل ۱۷ مشاهده می شود، رابطه ی ۱۰ به خوبی میزانهای دبی عبوری را در محدوده خطای %0.15± را پیش بینی کند. در ادامه به ارائه محاسبات آماری مربوط به مقایسه دبی واقعی و دبی تئوری (دبی محاسباتی از رابطهی ۱۰) پرداخته شد که در جدول ۴ نتایج این بررسی مشاهده می شود.

رابطه بین دبی	ز صحت سنجی ر	; بەدست آمدە ا	جدول ۴ نتايج
	بى واقعى	نظری و د	
Table 4relations	Results from ship between Computation	the validation actual Discha al Discharge	on of the arge and
MAD	MSE	RMSE	MAPE
0.001613	4.46E-06	0.002111	0.048506

با توجه به پایین بودن میزان عددی RMSE و MAPE و MAPE مشاهدهی شکل ۱۸ میتوان نتیجه گرفت که رابطهی ۱۰ به خوبی میتواند دبی عبوری از دریچهی سالونی بیضوی در حالت مستغرق را با وجود تبدیل تدریجی در بالادست، پیش بینی کند. بدیهی است کاربرد این رابطه در محدودهی متغیرهای بدون بعد این بررسی توصیه میشود. میزان بازشدگی نسبی دریچه سالونی بیضوی، میتوان ضریب دبی دریچه را بهدست آورد. برای تکمیل بررسی نتایج و استخراج یک رابطه برای تعیین دبی با استفاده از ضریب دبی و استفادهی کاربردی از نتایج این تحقیق، از ترکیب رابطههای ۲ و ۹ استفاده شد و رابطه ۱۰ بهدست آمد.

$$Q_{t} = 4.37 \times S^{-1.98} \times \left(\frac{X}{L}\right)^{-0.095} \times \left(\frac{b_{g}}{B}\right)^{2.79} (10)$$
$$\times B \times Y_{1}^{\frac{3}{2}} \times \sqrt{\frac{S-1}{1-S^{-2}}}$$

با استفاده از رابطهی ۱۰ میتوان دبی عبوری از دریچهی سالونی بیضوی در حالت مستغرق و با وجود تبدیل تدریجی در بالادست را با در نظر گرفتن محدودیتهای آزمایشگاهی و بازهی فراسنجهها در جدول شماره ۱، بهدست آورد. لذا در ادامه برای همه آزمایشها دبی بهدست آمد و با دبی واقعی عبوری از فلوم مقایسه شد و نتایج این بررسی در شکل ۱۸ مشاهده میشود. در این شکل محور افقی بیانگر دبی محاسبهای از رابطهی ۱۰ و محور عمودی بیانگر دبی واقعی میباشد.

Journal of Hydraulics 15 (2), 2020 77

Fig. 18 Actual Discharge against Forecast Discharge **شکل ۱۸** میزانهای دبی بهدست آمده در مقابل دبی واقعی

افزایش می یابد. پس از محاسبه روند تغییر ضریب دبی با تغییر زاویه تبدیل تدریجی بالادست، مشاهده شد که در زاویه تبدیل تدریجی ۲۲/۵ درجه و بازشدگی نسبی دریچه به میزان ۰/۴۹۵ در استغراق ۰/۸ و دبی ۲۵ لیتر بر ثانیه، ضریب دبی بیشینه به میزان ۳۶/۹ درصد در مقایسه با حالت بدون تبدیل تدریجی، افزایش می یابد. در ادامه پس از بررسی روند تغییر ضریب دبی با تغییر میزان بازشدگی دریچه سالونی بیضوی، مشاهده شد که با افزایش میزان بازشدگی نسبی دریچه سالونی بیضوی از ۴۱۴/۰ تا ۰/۴۹۵ ضریب دبی کمینه به میزان ۳۹/۴ و بیشینه به میزان ۷۷/۴ درصد افزایش می یابد. در ادامه بررسی روند تغییر ضریب دبی با تغییر میزان استغراق و انجام محاسههای لازم، مشاهده شد که با افزایش استغراق از ۰/۷ تا ۰/۹ ضریب دبی کمینه به میزان ۵۸/۷ و بیشینه به میزان ۸۹/۶ درصد كاهش پيدا ميكند. بررسي روند تغيير ضريب دبي با تغيير میزان استغراق نشان داد که با افزایش استغراق از ۰/۷ تا ۰/۹ ضریب دبی کمینه به میزان ۵۸/۷ و بیشینه به میزان ۸۹/۶ درصد کاهش پیدا می کند. در این مطالعه رابطهای با

۴- نتیجهگیری

ضریب دبی از جمله فراسنجههای مهم دریچهها است و تعیین ضریب دبی در این سازه مورد توجه محققان قرار گرفته است. در این تحقیق آزمایشگاهی برای نخستین بار از تبدیل تدریجی در بالادست دریچه سالونی بیضوی استفاده شد و روند تغییر ضریب دبی با تغییر شرایط هندسی و هیدرولیکی بهدست آمد. این تحقیق در استغراقهای بالا (۲۰، ۸۰ و ۹۰ درصد) انجام شد تا خطای ناشی از نوسان اندازه گیری سطح آب ، که در استغراقهای پایین مشاهده می شود، حذف شود و محدودهی دبی نیز با توجه به ظرفیت سامانه آبرسانی به فلوم، بین ۲۵ تا ۴۵ لیتر بر ثانیه انتخاب شد. همچنین میزان بازشدگی دریچه از ۳۲/۸ تا ۳۹/۲ سانتی متر انتخاب شد تا نسبت $\frac{b_g}{R}$ با توجه به عرض فلوم ۸۰ سانتی متر، در بازهی ۴۱۴/۰ تا ۴۹۵/۰ قرار گیرد. نتایج این بررسی نشان داد با قرارگیری تبدیل تدریجی در بالادست دریچه سالونی بیضوی، ضریب دبی افزایش می یابد. همچنین نتایج نشان داد با افزایش زاویه تبدیل تدریجی بالادست دریچه سالونی بیضوی، ضریب دبی

of Irrigation and Drainage Engineering, 140(6), 04014018.

Gomez, M., Rodellar, J. and Mantencon, J. (2002). Predictive control method for decentralized operation of imigation canals. Applied Mathematical Modeling, 26, 1039-1056.

Langeman, P., Craig, K., Elser, P. and Allen, L., (2006). Irrigation Gate System, US Patent 7, 114, 878B2

Naghaei, R. and Monem, M.J. (2013a). Introducing various hydraulic and operation conditions of Lopac gate in irrigation canals. 1 st National Conference on Irrigation and Agriculrural water Productivity, Iranian Association of Irrigation and Drainage, Tehran, Iran. (In Persian)

Naghaei, R. and Monem, M.J. (2013b). Introduction of Lopac gate for upstream water level control in irrigation canals representing its hydraulic equation. 4th National congress on Irrigation and Drainage Network, Shahid Chamran University of Ahvaz, Iran. (In Persian)

Neisi, M., sajadi, M. and Shafaei Bajestan, M. (2018). Experimental Investigation of Hydraulic Conditions of Lopac gate Crossing in Open Condition, 3rd.International Conference & 4th. National Conference on Civil Engineering, Architecture and Urban Design, 5-7 September., Tabriz Islamic Art University – Iran. (In Persian)

Neisi, M. and Sajadi, M. (2019). Providing Discharge-depth Equations of Lopac Gate as Discharge control structures in Free Flow Conditions. The 11th international river Engineering conference, Ahvaz, Iran. (In Persian)

Oad, R. and Kinzli, K. (2006). SCADA Employed in Middle Rio Grande Valley to Help Deliver Water Efficiently. Newsletter of the water center at Colorado State University (online) 10 August. Available from: http://www.as2i.net/products/ control-gates.

Pilbala, A. (2019). Laboratory investigation of hydraulic flow through elliptical lopac gate under submerged conditions. Master thesis. Water Structures Dept. Faculty of Water Science Engineering. Shahid Chamran University of Ahvaz. (In Persian)

Pilbala, A., Sajadi, M. and Shafaei Bajestan, M. (2018). Experimental Investigation of Hydraulic Conditions and Presentation of Lopac- gate Rectangular Valve Relationships in Submerged Flow Conditions, 3rd.International Conference & 4th.national Conference on Civil Engineering, Architecture and Urban Design 5-7 September. 2018, Tabriz Islamic Art University – Iran. (In Persian) دقت۱۵٪ ± به منظور تعیین دبی عبوری از دریچه نیز ارائه شد. همچنین باید تاکید شود که میزان دقت رابطههای ارائه شده در این بررسی برای محدودهی متغیّرهای بدون بعدی است که بررسی شدهاند.

۵- فهرست نشانهها

Y_1	عمق جریان بالادست سرریز (m)
Y_2	عمق جریان پایین دست سرریز (m)
В	عرض فلوم (m)
b_g	میزان بازشدگی دریچه (m)
L	فاصله طولی محل آغاز تبدیل تدریجی تا دریچه
	(m)
Χ	عرض فرورفتگی تبدیل تدریجی (m)
C_d	ضریب دبی
g	شتاب ثقل (m/s ²)
μ	لزوجت سيال (N.S/m²)
ρ	جرم واحد حجم سيال (Kg/m ³)
S	استغراق
H_{f}	افت انرژی رخ داده در عبور جریان از دریچه
	(m)
Q_a	دبی واقعی عبوری از دریچه (Lit/sec)
Q_t	دبی محاسباتی عبوری از دریچه (Lit/sec)
R	درصد افزایش ضریب دبی
V_{l}	سرعت جریان بالادست سرریز (m/s)
V_2	سرعت جریان پاییندست سرریز (m/s)

۶- سپاسگزاری

هزینههای مالی این تحقیق از محل پژوهانه نویسنده اول با شماره ۹۸/۰۳/۰۵/۱۴۹۰۹ تامین شده است که بدینوسیله از معاونت پژوهشی دانشگاه شهید چمران اهواز قدردانی می شود.

۷- منبعها

Aqua Systems 2000 Inc., (2013). Leaders in Water Management and Control, Aqua Systems 2000 Inc. Available from: http://www. as2i.net/products/ controlgates/hydra-lopac-gate.

Cox, A.L., Kullberg, E.G., MacKenzie, K.A. and Thornton, C.I. (2014). Stage-discharge rating equation for an elliptical sharp-crested weir. Journal

Yousofvand, F. and Kavianpour, M.R. (2015). Presentation of stage-discharge relationships of lopac gate with transition as a new field structure under free flow condition. First national conference of review of 550 thousand-hectare lands of Khouzestan and Ilam under technical, economic, social and environmental dimensions. Ahvaz. (In Persian)

Yousofvand, F., Monem, M.J. and Kavianpour, M.R. (2015). Experimental and Theoretical Analysis of Discharge Coefficient for Submerged Lopac Gate. Irrigation and Drainage, 9(5), 811-819. (In Persian)

Yousofvand, F., Monem, M.J. and Kavianpour, M.R. (2018). Experimental Investigation of the Effect of Submergence and Entrance Transition on Stage-Discharge Relations for Lopac Gates. Iranian Journal of Soil and Water Research, 49(5), 1095-1106. (In Persian)